

Få högskoleadjunkter i forskarutbildning

Bara drygt 60 procent av lärarna vid universitet och högskolor är forskarutbildade. Andelen forskarutbildade lärare har ökat något under de senaste åren, men förändringen går långsamt.

Att höja kompetensen bland högskolelärarna genom att ersätta dem som går i pension med nya lärare som har forskarutbildning är ju med nödvändighet en långsam process. Snabbare går det om kompetensen uppgraderas bland icke forskarutbildade lärare. En fråga är då i vilken omfattning detta sker, det vill säga hur stor del av de icke forskarutbildade lärarna som deltar i forskarutbildning.

Nära 10 000 lärare utan forskarutbildning

Av hela den undervisande och forskande personalen vid universitet och högskolor år 2006 hade 62 procent någon form av forskarutbildning – 59 procent hade en doktorsexamen, 3 procent en licentiatexamen.

Det betyder att 38 procent av lärarna helt saknar forskarutbildning. Totalt handlar det om nära 10 000 lärare. Bland dessa finns ett fåtal för vilka bristen bara är formell. De har inte doktorsexamen, men de har motsvarande kompetens. Detta förekommer bland professorer, forskarassistenter och – något oftare – bland lektorer, det vill säga de lärarkategorier som normalt är disputerade.

Den stora gruppen odisputerade lärare finns bland adjunkterna. Nittio procent av adjunkterna, som fortfarande är den största lärarkategorin vid universitet och högskolor, saknar forskarutbildning. Av dessa är bara en liten del på väg mot en doktorsexamen.

En av sex i forskarutbildning

Andelen odisputerade adjunkter som var antagna till forskarutbildning var hösten 2006 bara 15 procent, det vill säga ungefär en odisputerad adjunkt av sex hade påbörjat en forskarutbildning. Totalt handlar det om ett tusental.

En fjärdedel av dem som var antagna till forskarutbildning redovisade dessutom ingen aktivitet i forskarutbildningen under hösten 2006. Det innebär alltså att på kort sikt förefaller inte uppgradering av kompetensen bland de icke disputerade lärarna lämna något större bidrag till att höja utbildningsnivån.

Det finns givetvis skillnader mellan lärosätena i hur stor andel av adjunkterna som deltar i forskarutbildning, men det finns inga tydliga skillnader mellan de lärosäten som själva förfogar över rätten att anta och examinera studenter i forskarutbildning och de lärosäten som inte har denna rätt, det vill säga mellan lärosäten där adjunkterna kan vidareutbilda sig på plats och lärosäten där de måste söka sin vidareutbildning vid något annat lärosäte.

Stora skillnader i lärarkompetens mellan lärosätena

Som framgår av tabellen är det stora skillnader mellan lärosätena i hur stor andel av hela lärargruppen som är forskarutbildad. Från nära 90 procent vid Handelshögskolan i Stockholm till knappt 40 procent vid de lärosäten som har den lägsta andelen forskarutbildade lärare. Skillnaderna har ett samband med lärosätenas uppgifter. Vissa lärosäten har stora forskningsuppdrag, medan många av de mindre lärosätena framför allt sysslar med undervisning. Det betyder att skillnaden i kompetens bland de lärare som studenterna möter många gånger är mindre än de skillnader i andel forskarutbildade lärare som redovisas i tabellen.

Vidare finns stora skillnader i andel forskarutbildade lärare mellan ämnesområdena. Lärarutbildning och vårdutbildningar har en liten andel forskarutbildade lärare vid alla lärosäten. Lärarhögskolan i Stockholm placering längst ner i tabellen med den lägsta andelen forskarutbildade lärare är således typisk för ämnesområdet och säger egentligen inget specifikt om Lärarhögskolan i Stockholm. I riket i övrigt – och från första januari 2008 även i Stockholm – är lärarutbildningen en del av verksamheten vid de allmänt inriktade högskolorna och universiteten.

Många forskarutbildade inom det naturvetenskapliga området

Högst är andelen forskarutbildade lärare inom det naturvetenskapliga vetenskapsområdet. Inom detta område är andelen ungefär 80 procent. Lägst är andelen forskarutbildade lärare inom det humanistisk-samhällsvetenskapliga vetenskapsområdet med strax över 50 procent. Men variationerna inom detta breda område är stora. Här ingår lärarutbildningen som av tradition har haft en låg andel forskarutbildade lärare. Andelen forskarutbildade lärare i ämnena pedagogik och pedagogiskt arbete är drygt 30 procent. Här ingår också de konstnärliga ämnena där andelen forskarutbildade lärare bara är drygt 20 procent.

På motsvarande sätt drar vårdutbildningarna som också har en liten andel forskarutbildade ner genomsnittet för lärarna inom det medicinska vetenskapsområdet, där andelen forskarutbildade lärare i övrigt är hög. I ämnet medicin är andelen forskarutbildade lärare drygt 80 procent, i ämnet vårdvetenskap är andelen forskarutbildade lärare bara strax över 30 procent.

Den relativt låga andelen forskarutbildade lärare i vårdvetenskap, pedagogik och konstnärliga ämnen förklaras till stor del av att det handlar om utbildningsområden som

har förts in i högskolan relativt sent. Det är ämnen med en annan tradition än den akademiska och det är ämnen med mycket begränsade forskningsresurser. När det gäller de konstnärliga ämnena finns också det uppenbara att andra kvalifikationer än de akademiska är väl så viktiga.

I övrigt gäller för dessa tre ämnen att de tillhör de största med tillsammans nästan 5 000 av högskolans lärare.

Andel lärare med forskarutbildning och pågående forskarutbildning bland adjunkter utan forskarutbildning

De stora lärarkategorierna är professorer, lektorer, forskarassistenter och adjunkter. De tre första grupperna har normalt doktorsexamen (eller motsvarande kompetens). Adjunkterna däremot, som totalt sett är den största av grupperna, är i allmänhet odisputerade.

Lärosäte	Andel forskar- utbildade lärare %	Antal adjunkter utan forskarutb	Därav antagna till forskarutb %	Andel aktiva i forskarutb %
Handelshögskolan i Stockholm	89	2	50	50
Chalmers tekniska högskola	85	63	8	8
Uppsala universitet	81	210	11	7
Stockholms universitet	81	151	17	15
Lunds universitet	78	349	24	15
Sveriges lantbruksuniversitet	76	99	12	9
Karolinska institutet	72	208	13	12
Kungl. Tekniska högskolan	72	183	13	7
Linköpings universitet	72	308	14	10
Södertörns högskola	70	81	17	12
Göteborgs universitet	66	456	15	11
Umeå universitet	65	442	15	12
Högskolan i Halmstad	56	87	23	21
Gymnastik- och idrottshögskolan	56	21	10	10
Örebro universitet	55	183	23	20
Luleå tekniska universitet	55	244	11	9
Blekinge tekniska högskola	49	87	15	10
Karlstads universitet	49	273	13	10
Högskolan på Gotland	49	38	21	11
Mittuniversitetet	47	207	8	6
Växjö universitet	47	217	15	12
Högskolan i Gävle	45	206	19	15
Högskolan i Skövde	44	86	21	16
Malmö högskola	44	333	13	10
Mälardalens högskola	44	263	13	9
Högskolan Dalarna	43	190	16	12
Högskolan i Kalmar	42	196	18	14
Högskolan i Jönköping	40	179	16	12
Högskolan Kristianstad	39	191	22	17
Högskolan Väst	38	154	11	10
Högskolan i Borås	37	186	15	12
Lärarhögskolan i Stockholm	35	179	15	14
Totalt	62	6 382	15	11